

Г. О. Кушнір

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Публіцистика Євгена Сверстюка у рецепції його сучасників

Кушнір Г. О. Публіцистика Євгена Сверстюка у рецепції його сучасників. У статті досліджено особливості рецепції публіцистичної спадщини Є. Сверстюка його сучасниками. Для досягнення цієї мети були поставлені наступні завдання. По-перше, проаналізувати наявні на сьогодні роботи про життя і публіцистичну діяльність дисидента. По-друге, поділити ці матеріали на групи за їхньою іманентною сутністю. По-третє, охарактеризувати кожен групу робіт. З'ясовано, що творчість дисидента сприймалася і досі сприймається переважно як літературознавча. Проте белетристика з національним струменем, у тому числі й публіцистика Є. Сверстюка, була основною формою функціонування масової комунікації в радянській Україні на противагу пропагандистським ЗМІ. Не відкидаючи попередньої традиції вивчення творчості Сверстюка, у даній статті його літературознавство прочитується крізь призму соціокомунікаційних технологій. Авторкою розвідки запропонована систематизація існуючих на сьогодні робіт про життя та діяльність публіциста, що становить наукову новизну статті. Дослідницею виявлено, що наявні на сьогоднішній день праці про Сверстюка і його творчу діяльність можна поділити на три категорії: негативні відгуки в СРСР; героїзація в діаспорі та в незалежній Україні; академічне вивчення життя і творчості публіциста. До першої категорії відноситься критика авторами підцензурних радянських видань публіцистичних виступів дисидента. На нашу думку, сюди можна віднести й рецензії для слідчих, які на замовлення КДБ писали наукові співробітники в СРСР. Другу категорію джерел становлять діаспорні відгуки на діяльність Сверстюка, а після 1990 року – оцінка його діяльності в материковій Україні (не враховуючи наукової рецепції). На відміну від першої категорії, у другій домінуючими є не тексти Сверстюка, а він самий як особистість. У таких роботах автори оцінюють Сверстюкову публіцистику виключно позитивно. Джерелам третьої наукової категорії притаманні прагнення об'єктивності, більша зосередженість на аналізі текстів, ніж на особистості публіциста. Якщо науковці й апелюють до персоні Сверстюка, то в них він не перетворюється на «ікону». На відміну від авторів першої категорії (серед яких теж були науковці), автори відгуків третього типу не мають ідеологічної упередженості та визнають важливе місце дисидента і його спадщини в українській культурі.

Ключові слова: публіцистика, Євген Сверстюк, рецепція, історіографія, критика, глорифікація, академічне прочитання.

Кушнір Г. А. Публицистика Евгения Сверстюка в рецепции его современников. В статье исследованы особенности рецепции публицистического наследия Е. Сверстюка его современниками. Для достижения этой цели были выделены следующие задания. Во-первых, проанализировать существующие на сегодня работы о жизни и публицистической деятельности Е. Сверстюка. Во-вторых, разделить эти материалы по группам, учитывая их имманентную сущность. В-третьих, охарактеризовать каждую группу работ. Выяснено, что творчество дисидента воспринималось и до сих пор воспринимается преимущественно как литературоведческое. Однако беллетристика национальной направленности, в том числе и публицистика Е. Сверстюка, была основной формой функционирования массовой коммуникации в советской Украине в противовес пропагандистским СМИ. Не игнорируя предыдущую традицию изучения творчества Сверстюка, в данной статье его литературоведение прочитывается сквозь призму социокоммуникативных технологий. Автором публикации предложена систематизация существующих на сегодняшний день работ о жизни и деятельности публициста, что составляет научную новизну статьи. Исследовательница установила, что работы о Е. Сверстюке и его творческой деятельности, которые есть на данный момент, можно разделить на три категории: негативные отзывы в СССР; героизация в диаспоре и независимой Украине; академическое изучение жизни и творчества публициста. К первой категории относится критика авторами подцензурных советских изданий публицистических выступлений дисидента. Исследовательница считает, что сюда можно отнести и рецензии для следователей, которые по заказу КГБ писали научные сотрудники в СССР. Вторую категорию источников составляют диаспорные отзывы на деятельность Сверстюка, а после 1990 года – оценка его деятельности в материковой Украине (не учитывая научную рецепцию). В отличие от первой категории, во второй доминирующими являются не тексты Сверстюка, а он как личность. В таких работах авторы оценивают публицистику дисидента исключительно позитивно. Источникам третьей научной категории свойственны стремление к объективности, большая сосредоточенность на анализе текстов, чем на личности публициста. Если ученые и апеллируют к личности Сверстюка, то у них он не превращается в «икону». В отличие от авторов первой категории (среди которых тоже были ученые), у авторов отзывов третьего типа нет идеологической предубежденности, и они признают важное место дисидента и его наследия в украинской культуре.

Ключевые слова: публицистика, Евгений Сверстюк, рецепция, историография, критика, глорификация, академическое прочтение.

Kushnir G. Publicism of Yevhen Sverstiuk in the reception of his contemporaries. The article studies particular qualities of the reception of opinion-based journalism of the famous Ukrainian dissident Y. Sverstiuk (1927–2014) by his contemporaries. The works about Sverstiuk's life and his journalistic activity have been analyzed. Then, these materials have been divided into the groups according to their immanent entity. After that, each group of these materials has been characterized. The article demonstrates that Ye. Sverstiuk had been perceived and continues to be perceived mainly as a literary critic. And his creation is mostly considered as a fiction. But a fiction with national orientation like social and political journalism of Yevhen Sverstiuk was a basic form of functioning of mass communication in the Soviet Ukraine like the opposition to the propagandistic mass media. Thus, it is necessary to rethink his creation as an analogue of social communication at that time. The author offered to make the systematization of present works about life and creative activity of the journalist. The author comes to the conclusion that there are three types of the works about Ye. Sverstiuk and his creative activity. The first type is a negative review in the Soviet Union. The second one is the glorification of the dissident and his works in diaspora and in independent Ukraine. The third one is an academic study

after 1991 year of Ye. Sverstiuk's life and creation. The first type is criticism of the censored publications of dissident's texts. According to the researcher, the reviews for investigators, which were written as an order of the State Security Committee by soviet scientists, are in this type as well. Unlike the first category, where texts of Sverstiuk were dominant, in the second one the personality of the journalist is the most important. The writers of these materials give a total positive rating of Sverstiuk's publicism. The authors of the last scientific type are the most objective and they focus more on texts of Ye. Sverstiuk than his personality. They have no ideological bias and they recognize the important place of the dissident and his heritage in the Ukrainian culture.

Keywords: *journalism, Yevhen Sverstiuk, reception, historiography, criticism, glorification, academic reading.*

Рецепція Є. Сверстюка як публіциста і його публіцистичної спадщини є молодим явищем у науці, яке починає проступати на тлі традиційного вивчення його як дисидента, шістдесятника, літературознавця. Він сприймався досі та продовжує сприйматись у літературі про нього як універсальний автор, як «голосний бренд» [16], як «священна корова українства» [4] (С. Грабовський вживає цю дефініцію з іронією, приписуючи її відомому галицькому постмодерному інтелектуалу, ім'я якого не розкриває). Сверстюк постає також як мультидисциплінарна постать, адже згадується і в контексті філології, філософії, педагогіки, мовознавства, історії та інших галузей переважно гуманітарної науки [1; 6; 5], але загальне сприйняття його в якості літературознавця є переважним.

Такий погляд на Сверстюка здається виправданим. Він сам, за фахом психолог, у першій половині свого творчого життя, за усним виразом І. Михайлина, «заховався в літературну критику». Такий підхід автора мав смисл, бо белетристика та літературознавство як критичний погляд на літературу є осередком, основною формою побутування модерної української культури (наприклад, культурницька діяльність романтиків). Письменство на українських землях тотожне культурі.

У такій традиції розглядається Є. Сверстюк. Він сам свідомо вписав себе в цю традицію. Саме у постсталінському літературознавстві дисидент створив публіцистичний струмінь, адже це давало йому можливість публікуватися. Красне письменство – це протонаціональні ЗМІ України за Хрущова.

Авторка статті, не відкидаючи попередньої традиції до вивчення Сверстюка, але переосмислюючи її, прочитує його літературознавство крізь призму соціокомунікаційних технологій, продовжуючи ідеї своєї попередниці Л. Лисенко про Сверстюкові публіцистику як «чинник оптимізації соціокультурної комунікації українства» [8]. Адже белетристика з національним струменем була основною формою функціонування масової комунікації в

радянській Україні. Переважна більшість представників покоління шістдесятників були письменниками, і саме через «художньо-документальну прозу» (О. Рарицький) і поезію намагалися донести свої програмові ідеї до суспільства. Красне письменство, яке містило національні ідеї і вимоги дотримання законів, у т.ч. ленінської Конституції, було основною формою масової комунікації в радянській Україні на протигагу пропагандистським ЗМІ (за каламбурним висловом Сверстюка, у всесоюзній газеті «Правда» істинні відомості обмежувалися назвою часопису). Белетристика функціонувала як спосіб звернення до широких мас, як можливість озвучувати український погляд на світ.

Наукова новизна розвідки полягає в систематизації існуючих на сьогодні робіт про життя та діяльність публіциста. Класифікування цих джерел допомагає зрозуміти міру і якість вивчення Є. Сверстюка, а також виявити напрямки подальших досліджень.

Мета статті – дати характеристику рецепції життя і публіцистичної діяльності Є. Сверстюка його сучасниками. Для досягнення цього були поставлені такі завдання. По-перше, проаналізувати наявні на сьогодні роботи про життя і публіцистичну діяльність дисидента, перш за все використовуючи історіографічний та соціокомунікаційний методи дослідження. По-друге, поділити ці матеріали на групи за їхньою іманентною сутністю. По-третє, охарактеризувати кожен групу робіт.

Є. Сверстюк із початку своєї професійної діяльності (з 1952 р. – після закінчення відділення логіки та психології філологічного факультету Львівського університету) шукав вихід на ширшу аудиторію. Якщо спершу це були учні провінційних шкіл (Почаїв, Богданівка Тернопільської області) і студенти Полтавського педагогічного інституту, яким початкуючий дисидент викладав українську літературу, то потім – читачі його газети «Наша віра» і публіцистичних збірок, а також реципієнти Сверстюкових виступів у ЗМІ. Він завжди прагнув публічності, але форми її

виявлення були різними, залежно від суспільно-політичних обставин (так, у радянські часи дисидент, друкуючи свої роботи, аналізував, наскільки далеко у висловленні своїх думок йому дозволяли зайти). Тому, на думку авторки цих рядків, слід переосмислити Сверстюкове літературознавство як тодішній аналог соціальної комунікації (фактично, журналістики). Як тільки Сверстюк здобув можливість виступати як журналіст, як речник у масово-комунікаційній схемі, то літературознавчий підхід утратив провідну роль у творчості шістдесятника.

Постать Є. Сверстюка була відомою ще за життя публіциста – як у радянській Україні (приблизно з 1960-х років, коли він, беручи участь у роботі київського Клубу творчої молоді та працюючи завідувачем відділу прози у журналі «Вітчизна», почав товаришувати з діячами покоління шістдесятників – І. Дзюбою, І. Світличним, Л. Костенко, А. Горською і друкувати свої літературознавчі твори, інколи під псевдонімами), як в українській діаспорі, передусім у її інтелектуальному середовищі (з 1970-их років, коли в Парижі вийшла друком книга Є. Сверстюка «Собор у риштованні» [14], а також його «Підпільні есеї» для Українського наукового інституту Гарвардського університету [19]), так і в незалежній Україні та поза її межами. Залишається він знаним і після своєї смерті (1 грудня 2014 року).

У той же час, попри суспільну відомість постаті Сверстюка, він вивчений недостатньо. Ця теза суголосна й з думкою І. Михайлина: «Дослідження творчості провідних українських публіцистів – священний обов'язок нашої науки про журналістику, – писав він. – Євген Сверстюк, безумовно, належить до числа українських інтелектуалів світового масштабу, що й виправдовує звертання до його спадщини, про яку можна написати не одну кандидатську дисертацію. Творчість українських публіцистів, на жаль, ще досліджується недостатньо повно й вичерпно. Не є винятком у цьому сенсі і Є. Сверстюк. Наскільки нам відомо, він не здобувся жодного разу на монографічне дослідження, а всі присвячені йому праці обмежуються рецензіями на його книжки та ювілейними статтями» [9].

Нааявні на сьогодні роботи про Сверстюка і його діяльність, на переконання авторки, можна поділити на три категорії: негативні відгуки в СРСР; героїзація в діаспорі та в

незалежній Україні; академічне вивчення життя і творчості публіциста.

Перша категорія – це критика публіцистичних виступів дисидента авторами підцензурних видань СРСР. Таких публікацій науковця нарахувала три. Автори двох із них – Є. Волошко [3] і П. Колесник [7]. Третє було офіційним повідомленням без зазначення авторства про притягнення дисидента до кримінальної відповідальності [12].

Найбільш рання контрстаття вийшла друком у 1963 році, коли Є. Сверстюк у своєму творчому доробку мав уже біля тридцяти опублікованих робіт на теренах СРСР, в тому числі в газеті «Літературна Україна», в одному з номерів якої й був уміщений критичний відгук на діяльність шістдесятника. Дописувач обрав для критики есей Сверстюка про Т. Шевченка «У пошуках єдино вірного образу» [15]. Здавалося, що Сверстюкова зухвалість в обороні слова зійшла йому з рук. Кілька років провладна цензура ніби не помічала його (а насправді вивчала та придивлялася до опонента), адже тільки в 1972 році у державних виданнях наступна реакція на виступи Сверстюка (повідомлення про притягнення дисидента до кримінальної відповідальності), а ще через два роки – стаття, де розвінчувався український патріотизм Сверстюка.

Не тільки радянська система випробовувала Є. Сверстюка, але й він сам, аналізуючи, наскільки далеко влада дозволяла йому зайти у висловлюванні своїх ідей. Партійне керівництво інколи вдавалося до рішучих кроків: повторне звільнення з роботи, недопуск до захисту дисертації. Якщо в 1964 році Сверстюк пише памфлет «З приводу процесу над Погружальським» щодо резонансної події – підпалу фондів українки і стародруків у Київській Публічній бібліотеці Академії наук УРСР, не вказуючи свого імені, і таємно передає свою роботу за кордон, то в 1968 році, вже не приховуючи свого авторства, пише есей «Собор у риштованні» на захист роману О. Гончара «Собор».

«Звичайно, про публікацію мені навіть не йшлося, – через кілька десятиліть напише автор. – Але хай звикають у редакціях до чесности». І далі: «Пригадую наші дискусії: пустять на Прагу танки чи ні? Я гаряче обстоював погляд, що не можуть впустити, бо це вже буде цілковитим банкрутством ідеології. Обстоював, але чогось поспішав послати

рукопис до редакції «Вітчизни» ще до прояснення ситуації – до серпня 1968-го. У тому не було сенсу. Бо тоді ж таки в серпні мій рукопис було відіслано до КГБ зі спокійним супровідним листом від редакції за підписом Л. Дмитерка» [13:763]. «Собор у риштованні» (особливо збірка з цією працею, видана українською діаспорою [14]) став одним із основних творів, які фігурували під час слідства над Є. Сверстюком і слугували доказами Сверстюкового «злочину».

До першої категорії історіографії Сверстюка можна віднести й рецензії для слідчих, написані радянськими науковими співробітниками на замовлення КДБ. Хоча ці відгуки на роботи Сверстюка й не були опубліковані в мас-медіа, але вони відіграли свою негативну роль у слідстві над шістдесятником. «На основі рецензії В. Бородіна, – зазначав Є. Сверстюк, – мене винуватили за «наклеп», нібито радянська влада заховала Шевченка від народу» [13:752].

Сам автор не сприймав рецензії радянських науковців як об'єктивне прочитання своєї публіцистики. Він вважав, що в нього розмови з радянським режимом не вийшло. Про це Сверстюк зауважив у промові на суді в 1973 році: «Не можу зрозуміти кримінального звинувачення, що ґрунтується на нерозумінні мого тексту або на явному небажанні його правильно зрозуміти. А тим часом я й досі не отримав на свої статті критичної оцінки – хай найсуворішої, але на рівні наукової сумлінності і логіки» [13:33].

Діаспорні відгуки на діяльність Сверстюка (в пресі та в передмовах до книжок), а після 1990 року – оцінка його діяльності в материковій Україні (окрім наукової рецепції) – становлять другу категорію історіографічних джерел про публіциста. Причому пік таких прижиттєвих відгуків припадає на 1995 рік, коли публіцист отримав Державну премію України імені Т. Шевченка за книгу «Блудні сини України». За підрахунками вийшло близько двох десятків робіт про Сверстюка і його творчість. Серед них можна виокремити публікації І. Дзюби, Л. Тарнашинської, В. Абліцова, І. Бондара-Терещенка, А. Криштальського.

Роботи цієї категорії різко контрастують із рецензіями радянських критиків. Тут у полі уваги домінує сам автор як персона зі своєю харизмою і почуттями, а не його тексти. У таких роботах щодо публіцистики Сверстюка оцінність виключно позитивна. Автори таких

відгуків керувалися корпоративним принципом: Сверстюк – «свій», значить, усе, що він написав і зробив, є автоматично гарним, а дисидент а ргіогі правий.

У цій глорифікації Сверстюкової публіцистики є інша крайність. Такі відгуки (особливо у ЗМІ) одноманітні, штаповані, не мають глибинного аналізу, не зачіпають сутності рецензованих творів. У них занадто відчувається товариське ставлення до автора. Популяризуючи Сверстюка, вони виступали як своєрідні промотексти. Джерелам із другої категорії бракує вдумливості, системності. Тривалий час вони залишалися розрізненими до того, як частина з них увійшла до збірки «На полі чести» [10], виданої як книга пам'яті у зв'язку зі смертю Сверстюка.

Однак автори цих відгуків – талановиті й висококваліфіковані люди. Навіть і не завжди вчитуючись у твори свого колеги, інтуїтивно вони схоплювали важливі тези, які згодом розгорнуть науковці.

Одним із гарних зразків діаспорного прочитання Сверстюкової публіцистики є передмова М. Антоновича до книги «Собор у риштованні» [14] (1970) – першої і в творчому доробку автора, і серед тих його збірок, що з'явилися за кордоном. Вона важлива для науки вже й тим, що є першим відгуком еміграційної критики на роботи Сверстюка.

Передмова М. Антоновича відрізняється від більшості інших джерел цієї категорії тим, що має ознаки критичності і збалансованості думок. Так, автор натякнув, що Є. Сверстюк може бути не завжди правий («з окремими положеннями автора можна погоджуватися, або й ні...» [14:14]). Завдяки цьому передмова не перетворилася на суцільну оду Сверстюковому есею. Таким чином, відгук М. Антоновича є близький до наукової рецепції публіцистики Є. Сверстюка.

Отже, аналіз джерел другої категорії підтверджує вищезазначені слова І. Михайлина про те, що праці про діяльність Сверстюка «обмежуються рецензіями на його книжки та ювілейними статтями» [9]. Ці тексти можна поділити на діаспорні (від 1970 р. і дотепер) й ті, що написані в материковій Україні (від 1990 р. і до сьогодні), за винятком наукових публікацій. Обидва типи відгуків об'єднує виключно позитивна оцінка Сверстюка, а, отже, й односторонність: яскраво виражене захоплення не стільки самими публіцистичними творами, як автором; суб'єктивність. За підрахунками до

другої категорії джерел відноситься найбільша кількість відгуків на праці Сверстюка.

Недоліки попередніх категорій джерел пробують здолати автори текстів третього типу – наукової рецепції в незалежній Україні. Таким відгукам притаманні прагнення об'єктивності, більша зосередженість на аналізі текстів, ніж на особистості публіциста. Якщо науковці й апелюють до персони Сверстюка, то в них він не перетворюється на «ікону», як у авторів другої «промоушн»-категорії. Свої думки науковці намагаються аргументувати. На відміну від авторів першої категорії (серед яких теж були науковці), автори відгуків третього типу не мають ідеологічної упередженості та визнають важливе місце дисидента і його спадщини в українській культурі.

Поки що джерела третьої категорії становлять помітну меншість від основної – «пропагандистської». До настання незалежності України твори публіциста не вводили в науковий обсяг. Основний же корпус наукових робіт про Сверстюка з'явився в 2000-х роках. Таке зростання уваги до Сверстюка з боку науковців пов'язане із загальним визнанням шістдесятника в українському суспільстві та в діаспорі, а також із збільшенням кількості самих робіт у автора.

Його досліджують переважно науковці-початківці. Якщо ж доробок Сверстюка стає предметом кандидатських або докторських дисертацій, то лише як частина ширшого контексту (в першу чергу творчості шістдесятників як літературно-естетичного явища – Л. Василик [2], Обертас [11], Л. Тарнашинська [17], Т. Хоменко [18]). Його творчості повністю присвячена лише одна кандидатська дисертація – Л. Лисенко [8]. Ця робота стала першою спробою системного дослідження публіцистичної діяльності Є. Сверстюка. Л. Лисенко ставила за мету

визначити своєрідність образної системи Сверстюкової публіцистики та її функціонування в соціокомунікаційному просторі України. Їй вдалося розкрити етноментальний, філософський та аксіологічний чинники світоглядної парадигми Є. Сверстюка. Також вона проаналізувала ідіостилістичні, концептуальні, ціннісні доміанти в конструюванні образної системи публіцистики Сверстюка. Крім того Л. Лисенко у своїй дисертації простежила аналітико-рецептивну взаємодію автора з читачем.

Отже, проаналізувавши літературу про публіцистику Є. Сверстюка і розподіливши її на три типи, приходимо до висновку, що вона є недостатньо вивченою. Ґрунтовних наукових статей із цієї теми мало, і вони здебільшого розкривають засоби художньої виразності текстів і питань націєтворення. В академічному прочитанні Сверстюка, яке є найбільш важливим і об'єктивним серед інших типів джерел, бракує уваги до релігійних аспектів життя публіциста і їхнього відображення в його творах. Монографічних досліджень про Сверстюка і його діяльність ще немає. Згадки про його публіцистику є тільки в кількох монографіях. Найбільша кількість джерел про життя і діяльність Є. Сверстюка, про його погляди на злободенні суспільні проблеми представлена текстами-інтерв'ю, що є виправданим за його життя.

У журналістикознавчій науці з огляду на дослідження публіцистики Сверстюка є напрямки, що потребують подальшого вивчення. Ось деякі з них: якою постає релігійна публіцистика Євгена Сверстюка в умовах соціологізації ЗМІ, впливовість його текстів, роль автора, шляхи розв'язання суспільних проблем у баченні Сверстюка, значення Церкви, проблеми моралі.

Література

1. Бодак В. Етнорелігійна свідомість як стратегія ідентичності особистості та спільноти / Валентина Бодак // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія : Філософія. – 2017. – Вип 20. – С. 68–73.
2. Василик Л. Світоглядна публіцистика сучасних літературно-художніх видань : концептосфера національної ідентичності : Монографія / Л. Є. Василик. – Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2010. – 416 с.
3. Волошко Є. Хто вони – «друзі» та «доброзичливці»? / Є. Волошко // Донбас. – 1974. – № 4. – С. 114–123.
4. Грабовський С. Феномен нашої доби : постмодерні «рагулі» та політичні гопники / Сергій Грабовський // День. – 2012. – 16 травня.
5. Дзьомба Н. Мовне питання в публіцистичному дискурсі українських шістдесятників / Наталія Дзьомба // Вісник Львівського університету. Серія : Журналістика. – 2014. – Вип. 39. – С. 227–238.

6. Залюбівська О. Б. Риторичний ідеал викладача технічного університету : сутність, зміст і структура [Електронний ресурс] / О. Б. Залюбівська, О. В. Діденко // Scientific Journal «ScinceRise : Pedagogical Education». – 2017. – № 2. – С. 31–35. – Режим доступу: http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/94305/90083
7. Колесник П. «Опір оточенню» чи вигадка критика? / П. Колесник // Літературна Україна. – 1963. – 28 травня. – С. 2, 4.
8. Лисенко Л. І. Образна система публіцистики Євгена Сверстюка як чинник оптимізації соціокультурної комунікації українства : дис. канд. наук із соц. ком. : 27.00.04 / Лисенко Леся Іванівна. – К., 2011. – 175 с.
9. Михайлин І. Відгук на автореферат дисертації Лисенко Лесі Іванівни [Електронний ресурс] / Ігор Михайлин. – Режим доступу: <http://www.kafedrajourn.org.ua/media/210>
10. На полі честі : у 2 кн. – К. : ТОВ «Видавництво "Кліо"», 2015. Кн. 2 : Наш сучасник Євген Сверстюк. – 2015. – 600 с.
11. Обертас О. Український самвидав : літературна критика та публіцистика (1960-і – початок 1970-х років) / Олесь Обертас. – К. : Смолоскип, 2010. – 300 с.
12. Повідомлення // Радянська Україна. – 1972. – 11 лютого.
13. Сверстюк Є. На святі надій : Вибране / Євген Сверстюк. – К. : Наша віра, 1999. – 784 с.
14. Сверстюк Є. Собор у риштованні : Док. 3 / Є. Сверстюк; передм. М. Антоновича. – Париж; Балтимор : Смолоскип, 1970. – 173 с. – (Б-ка Смолоскипа; Ч. 6).
15. Сверстюк Є. У пошуках єдино вірного образу / Євген Сверстюк // Дніпро. – 1963. – № 2. – С. 153–158.
16. Слабошпицький М. Сьогодні сорок днів, як з нами немає Євгена Сверстюка [Електронний ресурс] / Михайло Слабошпицький // Урядовий кур'єр. – 2015. – 9 січня. – Режим доступу: <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/sogodni-sorok-dniv-yak-z-nami-nemaye-yevgena-svers/>
17. Тарнашинська Л. Б. Дискурс шістдесятництва в українській літературі ХХ століття : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.01.01 «Українська література» / Л. Б. Тарнашинська. – К., 2014. – 45 с.
18. Хоменко Т. Проповідництво і сучасна публіцистика: Монографія / Т. Хоменко. – Львів: ПАІС, 2008. – 136 с.
19. Sverstiuk I. Clandestine Essays / Ievhen Sverstiuk. – Cambridge, 1976. – 100 p.

References

1. Bodak V. Etnorelihiina svdomist yak stratehiia identychnosti osobystosti ta spilnosti / Valentyna Bodak // Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriiia : Filosofiia. – 2017. – Вуп. 20. – S. 68–73.
2. Vasylyk L. Svitohliadna publitsystyka suchasnykh literaturno-khudozhnykh vydan : kontseptosfera natsionalnoi identychnosti : Monografiia / L. Ye. Vasylyk. – Chernivtsi : Chernivetskyi nats. un-t, 2010. – 416 s.
3. Voloshko Ye. Khto vony – «druzi» ta «dobrozychlyvtsi»? / Ye. Voloshko // Donbass. – 1974. – № 4. – S. 114–123.
4. Hrabovskyi S. Fenomen nashoi doby : postmoderni «rahuli» ta politychni hopnyky / Sergii Hrabovskyi // Den. – 2012. – 16 travnia.
5. Dzomba N. Movne pytannia v publitsystychnomu dyskursi ukrainskykh shistdesiatnykiv / Nataliia Dzomba // Visnyk Lvivskoho universytetu. – Seriiia : Zhurnalistyka. – 2014. – Вуп. 39. – S. 227–238.
6. Zaliubivska O. B. Rytorychnii ideal vykladacha tekhnichnoho universytetu : sutnist, zmist i struktura [Elektronnyi resurs] / O. B. Zaliubivska, O. V. Didenko // Scientific Journal «ScinceRise : Pedagogical Education». – 2017. – № 2. – S. 31–35. – Rezhym dostupu : http://journals.uran.ua/sr_edu/article/view/94305/90083
7. Kolesnyk P. «Opir ototchenniu» chy vyhadka krytyka? / P. Kolesnyk // Literaturna Ukraina. – 1963. – 28 travnia. – S. 2, 4.
8. Lysenko L. I. Obrazna systema publitsystyky Yevhena Sverstiuka yak chynnyk optymizatsii sotsiokulturnoi komunikatsii ukrainstva : dys. kand. nauk iz cots. kom. : 27.00.04 / Lysenko Lesia Ivanivna. – K., 2011. – 175 s.
9. Mykhailyn I. Vidhuk na avtoreferat dysertatsii Lysenko Lesi Ivanivny [Elektronnyi resurs] / Ihor Mykhailyn. – Rezhym dostupu: <http://www.kafedrajourn.org.ua/media/210>

10. Na poli chesty : u 2 kn. – K.: TOV «Vydavnytstvo "Klio"», 2015. Kn. 2 : Nash suchasnyk Yevhen Sverstiuk. – 2015. – 600 s.
11. Obertas O. Ukrainskyi samvydav : literaturna krytyka ta publitsystyka (1960-i – pochatok 1970-kh rokiv) / Oles Obertas. – K. : Smoloskyp, 2010. – 300 s.
12. Povidomlennia // Radianska Ukraina. – 1972. – 11 liutoho.
13. Sverstiuk Ye. Na sviati nadii : Vybrane / Yevhen Sverstiuk. – K. : Nasha vira, 1999. – 784 s.
14. Sverstiuk Ye. Sobor u reshtovanni : Dok. 3 / Ye. Sverstiuk; peredm. M. Antonovycha. – Paryzh; Baltymor : Smoloskyp, 1970. – 173 s. – (B-ka Smoloskypa; Ch. 6).
15. Sverstiuk Ye. U poshukah yedyno virnogo obrazu / Yevhen Sverstiuk // Dnipro. – 1963. – № 2. – S. 153–158.
16. Slaboshpytskyi M. Sohodni sorok dnev, yak z namy nemaie Yevhena Sverstiuka [Elektronnyi resurs] / Mykhailo Slaboshpytsyi // Uriadovi kurier. – 2015. – 9 sichnia. – Rezhym dostupu : <https://ukurier.gov.ua/uk/articles/sogodni-sorok-dniv-yak-z-nami-nemaye-yevgena-svers/>
17. Tarnashynska L. B. Dyskurs shistdesiatnystv v ukrainskyi literaturi XX stolittia : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia doktora filol. nauk : spets. 10.01.01 «Ukrainska literatura» / L. B. Tarnashynska. – K., 2014. – 45 s.
18. Khomenko T. Propovidnytstvo i suchasna publitsystyka: Monohrafiia / T. Khomenko. – Lviv: PAIS, 2008. – 136 s.
19. Sverstiuk I. Clandestine Essays / Ievhen Sverstiuk. – Cambridge, 1976. – 100 p.

УДК 007:304:659.3

В. П. Федоренко

Київський національний університет культури і мистецтв

Роль громадянської позиції ведучого в авторських програмах

Федоренко В. П. Роль громадянської позиції ведучого в авторських програмах. Мета дослідження – огляд та аналіз формування громадської думки суспільства на зразках створення і ведення авторських телевізійних програм відомих українських телевізійних ведучих щодо обґрунтування основних тенденцій впливу вітчизняного телебачення на світогляд глядачів. Методологія дослідження базується на дослідному методі (для визначення специфіки впливу авторських телевізійних програм просвітницького спрямування на загальнонаціональних та регіональних телеканалах України); методі аналізу (для вивчення практичного досвіду створення авторських телепрограм щодо вибору тематики, проблематики та творчо-технологічних засобів публіцистичної та художньо-публіцистичної спрямованості). Наукова новизна дослідження полягає в розгляді недослідженої специфіки впливу авторських телевізійних програм ідеологічного спрямування та виняткової ролі рупорів телевізійних ведучих радянського і пострадянського простору. Також проаналізовано, що на українському ґрунті авторські програми – важливий потенціал вітчизняного телебачення на телевізійній індустрії в цілому, тому вперше досліджено харизматичність постатей телевізійних ведучих та винайдено нові форми впливу, серед яких чільне місце посідають авторські програми. Висновки. Систематизація авторських програм показала, що всі вони з точки зору впливів на глядача є соціально значущими. Повний спектр жанрово-змістовних можливостей сучасної журналістики свідчить, що авторська телепередача як в українському, так і у світовому телевізійному просторі поки не є окремим жанром, але за лідерством має перспективу перетворитися на окрему ділянку телебачення художньо-публіцистичного характеру.

Ключові слова: авторська програма, телебачення, телевізійний ведучий, глядач, жанр, культура.

Федоренко В. П. Роль гражданской позиции ведущего в авторских программах. Цель исследования – обзор и анализ формирования общественного мнения на образцах создания и ведения авторских телевизионных программ известных украинских телевизионных ведущих и обоснование основных тенденций влияния отечественного телевидения на мировоззрение зрителей. Методология исследования базируется на исследовательском методе (для определения специфики влияния авторских телевизионных программ просветительского направления на общенациональных и региональных телеканалах Украины); методе анализа (для изучения практического опыта создания авторских телепрограмм по выбору тематики, проблематики, творчески технологических средств публицистической и художественно-публицистической направленности). Научная новизна исследования заключается в рассмотрении неисследованной специфики влияния авторских телевизионных программ идеологического направления и исключительной роли рупоров телевизионных ведущих советского и постсоветского пространства. Также проанализировано, что на украинском телевиденье авторские программы и харизматичные украинские телевизионные ведущие составляют важный потенциал отечественного телевидения и в телевизионной индустрии в целом, поэтому впервые исследованы харизматичность телевизионных ведущих и изобретены новые формы воздействия, среди которых главное место занимают авторские программы. Выводы. Систематизация авторских программ показала, что все они, с точки зрения воздействия на зрителя, являются социально значимыми. Полный спектр жанрово-содержательных возможностей современной журналистики свидетельствует о том, что авторская телепередача как в украинском, так и мировом телевизионном пространстве пока не является отдельным жанром